Univerzitet u Beogradu – Elektrotehnički fakultet (ETF)
Katedra za signale i sisteme

Osnovni podaci u R-u i učitavanje podataka iz fajlova

Dr Nadica Miljković, vanredni profesor
kabinet 68, nadica.miljkovic@etf.bg.ac.rs

ZADACI
TIPOVI PODATAKA U R-U

Nizovi

- Proveriti koji su ulazni parametri funkcija *c()*, *vector()* i *is.vector()*?
- Kreirati sledeće nizove:
  - n1 = [0.6 0.8 0.7 0.7 0.9]
  - n2 = [T F F F T T];
  - n3 = [“blue” “red” “orange” “pink” “green”];
  - n4 = [0.8 T F T “gray”] Kog je tipa n4? *HINT*: koristiti funkciju *class()*.
- Za ovako kreirane nizove izvršiti eksplicitnu konverziju na sledeći način:
  - niz *n1* pretvoriti u niz karaktera
  - niz *n2* pretvoriti u niz numeričkih promenljivih
  - niz *n3* pretvoriti u kategoričku promenljivu (*factor*)
  - niz *n4* pretvoriti u *boolean* promenljivu *HINT*: koristiti *as.logical()* Koliko NA se dobija (proveriti funkcijom *is.na()* i funkcijom za eksplicitno “štampanje” *print()*) i zašto?

Karakteri

```
> c1 <- c("jedan", "dva", "tri", "cetiri", "pet")
> c1
[1] "jedan"  "dva"    "tri"    "cetiri" "pet"
> class(c1)
[1] "character"
> is.vector(c1)
[1] TRUE
> c2 <- ('jedan', 'dva', 'tri', 'cetiri', 'pet')
Error: unexpected ',' in "c2 <- ('jedan',"
> c2 <- c('jedan', 'dva', 'tri', 'cetiri', 'pet')
> c2
[1] "jedan"  "dva"    "tri"    "cetiri" "pet"
> class(c2)
[1] "character"
> is.vector(c2)
[1] TRUE
>
```

- Ove promenljive se u R-u mogu označavati na 2 načina.
- Na slici su prikazani primeri kako se inicijalizuju promenljive tipa karakter u R-u.
- Koliko elemenata imaju *c1* i *c2*? Koja se funkcija koristi za računanje dužine niza?

Matrice

```
> dimnames(m2) <- list(c("red1", "red2", "red3", "red4"), c("kol1", "kol2", "kol3"))
>
```

- Korišćenjem operatora ":" kreirati niz brojeva *m1* od 1 do 12 (sa korakom 1). R dokumentacija za ovaj operator se dobija za ?':'
- Potom primenom funkcije *matrix()* kreirati matricu *m2* od niza *m1* sa 4 kolona i 3 reda.
  - Šta se desi ako se umesto sa 3 reda kreira matrica sa 5 redova?
- Proveriti šta funkcija *dimnames()* za matricu *m2* daje na izlazu.
- Dodeliti nazive redova i kolona matrice *m2* kao na slici.
- Prikazati implicitno i eksplicitno matricu.
- Proveriti šta daju funkcije *colnames()* i *rownames()* na izlazu za matrice *m1* i *m2*.
- Ponoviti sve gore navedene zadatke za matricu koja ima elemente u obrnutom redosledu (*HINT*: 12:1).
- Kako bi se napravio niz sa korakom 0.5?

• • •

ispitanik	visina [cm]	težina [kg]
1	198	75
2	180	72
3	176	73
4	185	96
5	186	76

- Uneti u R-u matricu sa 3 kolone i 5 redova kao na slici. Tabela sadrži listu ispitanika i njihove podatke o visini i težini.
- Koristeći odgovarajuće funkcije uneti i nazive kolona kao na slici. Rezultujuću matricu prikazati u konzoli R-a.
- Lista ispitanika je preuzeta iz rada:
  - A. Gogić, N. Miljković, Đ. Đurđević. Electromyography-based gesture recognition: Fuzzy classification evaluation, *Proceedings of 3rd International Conference on Electrical, Electronic and Computing Engineering IcETRAN*, ISBN: 978-86-7466-618-0, pp. MEI1.6.1-4, Zlatibor, Serbia, June 13-16, 2016.

Liste

ispitanik	visina [cm]	težina [kg]	dominantna ruka	pol
1	198	75	R	M
2	180	72	R	M
3	176	73	L	F
4	185	96	L	M
5	186	76	R	M

- Na slici je prikazana kompletna lista ispitanika iz rada:
  - A. Gogić, N. Miljković, Đ. Đurđević. Electromyography-based gesture recognition: Fuzzy classification evaluation, *Proceedings of 3rd International Conference on Electrical, Electronic and Computing Engineering IcETRAN*, ISBN: 978-86-7466-618-0, pp. MEI1.6.1-4, Zlatibor, Serbia, June 13-16, 2016.
- NAPOMENA: Značenje skraćenica u tabeli: R desno (od eng. *right*), L levo (od eng. *left*), M muški pol (od eng. *Male*) i F ženski pol (od eng. *Female*).
- Umesto matrice, kao u prethodnom primeru, kreirati listu *l1*.
- Od podataka o polu ispitanika kreirati poseban niz karaktera *p1* i potom kreirati faktorsku promenljivu *p2*.
- Zašto je lista pogodnija od matrice za ovaj tip podataka?
- Koji tip podataka je potrebno odabrati za podatke sa slike?

Redosled nivoa u *factor* promenljivoj

```
> f1
 [1] jan feb mar apr maj jun jul avg sep okt nov dec
12 Levels: jan < feb < mar < apr < maj < jun < jul < avg < ... < dec
> |
```

- Redosled nivoa u faktorskoj promenljivoj je podrazumevano po abecednom redu, ali može se izmeniti sa argumentom *levels* unutar funkcije *factor()*.
- ZADATAK: Napraviti faktorsku promeljivu *f1* koja označava mesece u godini (koristiti prva tri slova za svaki mesec: jan, feb, mar, ...) tako da su nivoi raspoređeni prema redosledu meseci u godini.
- Očekivani rezultat je prikazan na slici.

```
> meseci
 [1] "jan" "feb" "mar" "apr" "maj" "jun" "jul" "avg" "sep" "okt" "nov"
[12] "dec"
> f1 = factor(meseci,levels=c("jan", "feb", "mar", "apr", "maj", "jun", "jul"
, "avg", "sep", "okt", "nov", "dec"),ordered=TRUE)
> f1
 [1] jan feb mar apr maj jun jul avg sep okt nov dec
12 Levels: jan < feb < mar < apr < maj < jun < jul < avg < ... < dec
> |
```

REŠENJE

NA i NaN vrednosti

težina
68
75
NA
73
92
NA
94
67

- Kreirati niz kao sa slike. *HINT*: koristiti *names()* i *c()* funkcije.
- Izračunati automatski koliko ima NA vrednosti u nizu.
- Pogledati kako se koristi funkcija *mean()*.
- Kolika je srednja vrednost težine ispitanika u ovoj studiji?
- Kako se koristi funkcija *mean()* ako se umesto NA upiše NaN?
- Ako su nedostajuće vrednosti, *niz*[3] = 86 i *niz*[6] = 76, koliko se promeni (u procentima) srednja vrednost težine svih ispitanika?
- DODATNO: Primenom *sd()* funkcije utvrditi da li se i koliko promeni i standardna devijacija na ovom uzorku.

NEDOSTAJUĆE VREDNOSTI

Data frame podaci

ispitanik	visina [cm]	težina [kg]	dominantna ruka	pol
1	198	75	R	M
2	180	72	R	M
3	176	73	L	F
4	185	96	L	M
5	186	76	R	M

- Za tabelu sa slike, umesto liste kao u prethodnom zadatku, kreirati *data frame d1*. Iskoristiti *class()* funkciju i proveriti kom tipu podataka pripada *d1*.
- Eksplicitno prikazati na ekranu sadržaj promenljive *d1*.
- Lista ispitanika je preuzeta iz rada:
  - A. Gogić, N. Miljković, Đ. Đurđević. Electromyography-based gesture recognition: Fuzzy classification evaluation, *Proceedings of 3rd International Conference on Electrical, Electronic and Computing Engineering IcETRAN*, ISBN: 978-86-7466-618-0, pp. MEI1.6.1-4, Zlatibor, Serbia, June 13-16, 2016.

Za kraj rada sa tipovima podataka

- Izlistati sve promenljive komandom *ls()*.
- Proveriti koje se promenljive nalaze u memoriji R sesije u kartici *Environment*.
- Dodatno, moguće je proveriti i fajlove u radnom direktorijumu komandama *dir()* i *list.files():* proveriti R dokumentaciju za ove komande. Argumenti bilo koje funkcije/komande iz R dokumentacije se mogu dobiti i primenom *args()* funkcije.

UČITAVANJE PODATAKA

Radni direktorijum

- Za učitavanje podataka iz fajlova, potrebno je da radni direktorijum R-a bude podešen tako da se fajl iz koga se čitaju podaci nalazi u tom radnom direktorijumu.
- Da bi se proverilo koji je aktivan radni direktorijum, moguće je ukucati komandu *getwd()* u kozoli. Moguće je i pogledati u *Files* kartici R Studio interfejsa.
- Radni direktorijum se podešava iz padajućeg menija *Session* / *Set Working Directory* / *Choose Directory* ... ili korišćenjem komande *setwd()*.

read.table() funkcija

```
> EMGsignali <- read.table("EMG.txt")
> head(EMGsignali)
      V1     V2 V3 V4 V5 V6 V7 V8 V9 V10 V11 V12 V13 V14 V15 V16
1 -0.060 -0.323  0  0  0  0  0  0  0   0   0   0   0   0   0   0
2 -0.060 -0.319  0  0  0  0  0  0  0   0   0   0   0   0   0   0
3 -0.097 -0.297  0  0  0  0  0  0  0   0   0   0   0   0   0   0
4 -0.129 -0.267  0  0  0  0  0  0  0   0   0   0   0   0   0   0
5 -0.130 -0.239  0  0  0  0  0  0  0   0   0   0   0   0   0   0
6 -0.130 -0.204  0  0  0  0  0  0  0   0   0   0   0   0   0   0
>
```

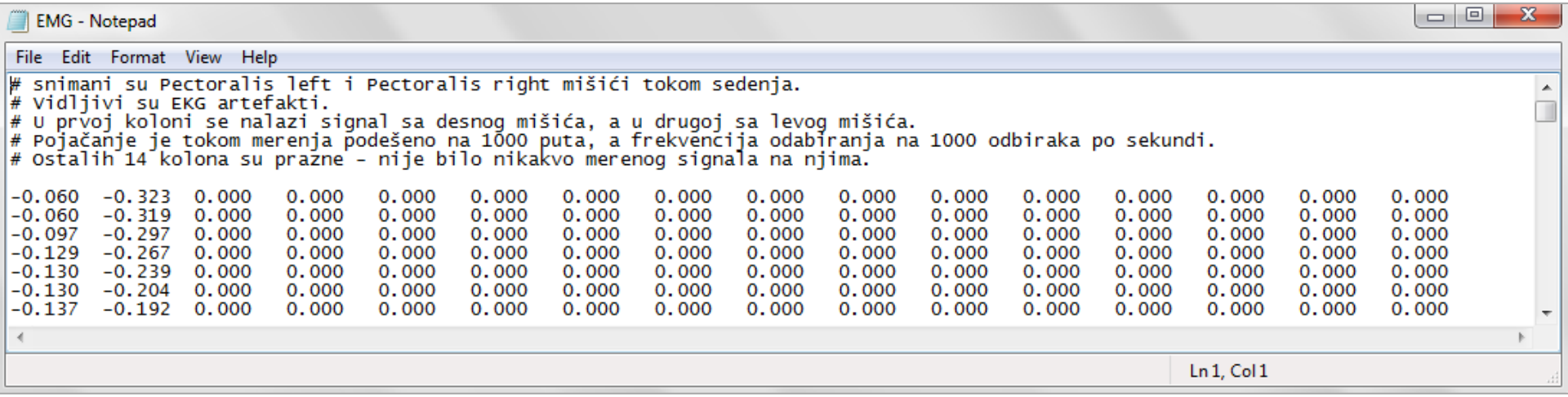

- Potrebno je učitati podatke koji su snimljeni u tekstualni fajl pod nazivom "EMG.txt" i prikazati prvih vrsta učitanog data frame-a pomoću funkcije *head()*.
- Koji radni direktorijum je potrebno odabrati prilikom učitavanja ovih signala?
- Zašto nisu učitani komentari u promenljivu *EMGsignali*?

EMG signali – prikaz

- Kog tipa je promenljiva *EMGsignali*?
- Korišćenjem funkcije *head()* prikazati prve 3 vrste promenljive *EMGsignali*?
- Korišćenjem funkcije *tail()* prikazati poslednje četiri vrste promenljive *EMGsignali*?
- Korišćenjem funkcije *tail()* prikazati poslednjih šest vrsta promenljive *EMGsignali*?

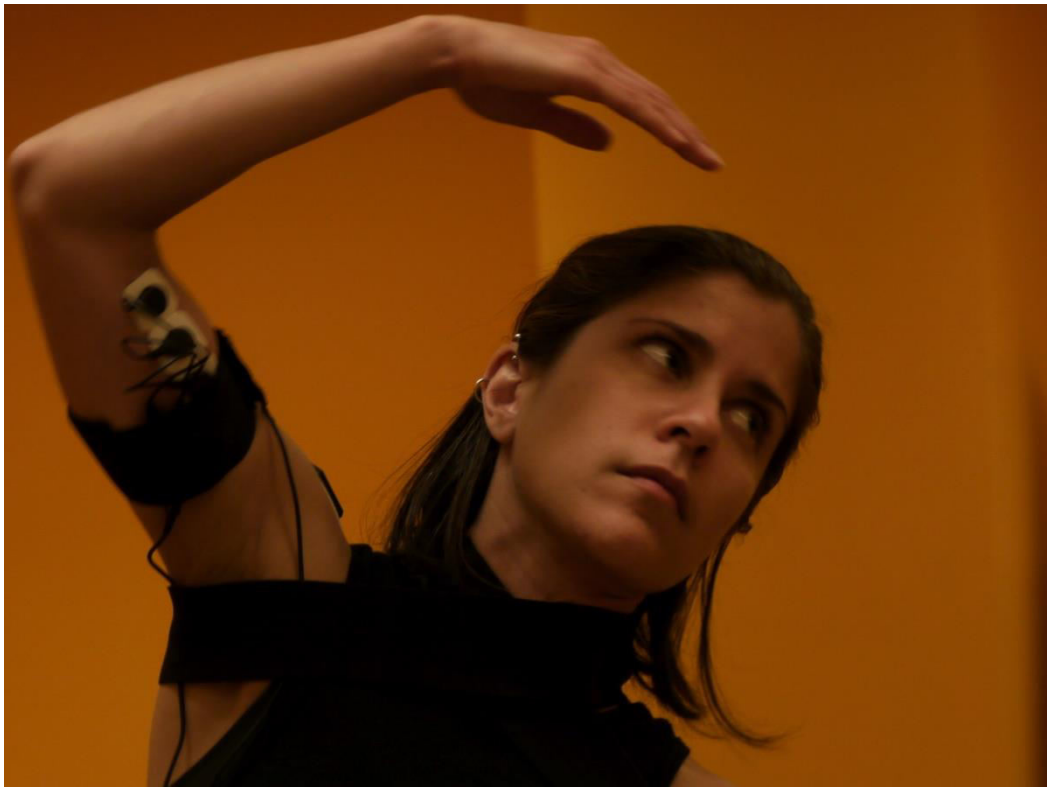

read.csv() funkcija

- U dokumentu “tabela.csv” (koji je dostupan na sajtu predmeta: http://automatika.etf.rs/sr/13m051tobs pod imenom *csv_tabela*), učitati podatke korišćenjem *read.csv()* funkcije.
- Osim naziva fajla koji se unosi kao ulazni parametar ove funkcije, koji parametar je još potrebno promeniti? Obrazložiti.
- Proveriti tip podataka promenljive u kojoj su učitani podaci.

Procena potrebne memorije

- Za podatke u fajlu “EMG.txt”, proveriti koliko je memorije M_{podaci} potrebno za smeštanje numeričkih podataka.
- Proveriti kolika je RA memorija M_{RAM} na računaru?
- Da li je ispunjen uslov $M_{podaci} < M_{RAM} / 2$?
- Šta će se desiti ako nije ispunjen ovaj uslov?

Rešenje

- Podaci u fajlu “EMG.txt” imaju 39166 vrsta i 16 kolona numeričkih podataka.
- Otprilike, memorija koja je potrebna za smeštanje ove količine podataka je:
  - 39166 x 16 x 8 B/numeric =
  - 5013248 B (/ 2^{20} MB) =
  - 4.781 MB -> uporediti ovu vrednost sa RAM-om računara (treba da bude manji od RAM/2 ...)

REČNIK

Funkcije i komande za danas

- vector()
- is.vector()
- c()
- as.*()
- length()
- class()
- is.na()
- print()
- ?':'
- matrix()
- dimnames()
- colnames()
- rownames()
- list()
- factors()
- factor()
- names()
- mean()
- sd()
- data.frame()
- ls()
- dir(), list.files()
- args()
- getwd()
- setwd()
- read.table()
- head()
- tail()
- read.csv()
- .Machine

Količina podataka u jedinicama i prefiksima

Multiples of bytes V·T·E

Decimal			Binary				
Value		Metric	Value		IEC	JEDEC	
1000	kB	kilobyte	1024	KiB	kibibyte	KB	kilobyte
1000^2	MB	megabyte	1024^2	MiB	**mebibyte**	MB	megabyte
1000^3	GB	gigabyte	1024^3	GiB	gibibyte	GB	gigabyte
1000^4	TB	terabyte	1024^4	TiB	tebibyte	–	
1000^5	PB	petabyte	1024^5	PiB	pebibyte	–	
1000^6	EB	exabyte	1024^6	EiB	exbibyte	–	
1000^7	ZB	zettabyte	1024^7	ZiB	zebibyte	–	
1000^8	YB	yottabyte	1024^8	YiB	yobibyte	–	

Orders of magnitude of data

https://en.wikipedia.org/wiki/Mebibyte

Do sledećeg časa ...

- Za domaći (opciono): Pokrenuti SWIRL i uraditi lekciju pod nazivom *Workspace and Files* (u ovom vežbanju postoje i elementi koji se ne rade na TOBS predmetu).
  - NAPOMENA: Pre pokretanja *swirl()* komande potrebno je učitati i biblioteku/paket komandom *library(swirl)*.

ZADATAK